

Esperanto Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift – 21ste jaargang, nr.125 (5) – sept.-okt. 1990
ISSN 0772-540 X **Afgiftekantoor: ANTWERPEN X**

EEN WERELDMOZAÏEK VAN TAALPROBLEMEN

Een Amerikaans briefschrijver in het Esperanto-tijdschrift MONATO geeft als zijn mening te kennen dat hoewel Hitler en Stalin geduchte tegenstanders waren van het Esperanto, deze taal nog een veel geduchter tegenstander vindt in de Schepper. Hij verwijst daarbij naar het Oude Testament, Genesis, 11: 6-7. In zekere zin is zijn brief bedoeld als een ironische reactie op de zwaar wetenschappelijke en degelijk gefundeerde studie van Ulrich Lins, *La Danĝera Lingvo* (De gevaarlijke taal). Daarin beschrijft de auteur de situatie van het Esperanto voor en vooral tijdens de Tweede Wereldoorlog. Voor een bespreking van dit werk verwijzen we graag naar *E.P. (114)* (1988/6, p. 15).

We laten in het midden of de essentie van het bijbelverhaal gericht is tegen de ene taal, dan wel tegen de hoogmoed van de mens, die zich meende alles te kunnen veroorloven. Feit is, dat indien we nu de wereld overschouwen, meertaligheid vaak grote realisaties in de weg staat. We bedoelen niet eens de Europese éénmaking, of één Europees noodtelefoonnummer (één 100): leuk is dat, wel weten hoe je de hulpdiensten kan bereiken, maar hen niet kunnen zeggen wat er scheelt! Evenmin hebben we de gastronomie op het oog: het wereldwijd invoeren van een broodje met een schijf opgewarmd gehakt, tussen een blaadje sla en een schijfje tomaat. Uit de *'Panorama*-uitzending over MacDonald's in Moskou bleek duidelijk dat zelfs een commerciële reus in de horeca-sector taalproblemen ondervindt bij de opleiding en training van zijn personeel. Ter illustratie: om de diensters enthousiast te maken voor hun job en (vooral!) het bedrijf, wordt hen ingepompt dat het bedrijf en zijn leider de besten zijn. Op twee vragen: wie is de beste chef, en wat is het beste restaurant, moesten de meisjes in koor antwoorden: „George" en „MacDonald's"... maar klaarblijkelijk hadden zij de tweede vraag verkeerd begrepen, want eensgezind bleven zij scanderen „George". Er moest een souffleur aan te pas komen om hen het juiste antwoord voor te zeggen.

Met of zonder MacDonald's... de wereld

vervolg op p. 3

Esperanto-Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond, v.z.w.

Redactie en administratie België
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
☎ (03) 234.34.00.

Administratie Nederland
Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 HW Den Haag.

Abonnementen
Gewoon abonnement: 400 fr. in België, 22 *f* in Nederland.
Vijfjarig abonnement: 1 600 fr. in België, 88 *f* in Nederland.
Levenslang abonnement: 10 000 fr. in België, 550 *f* in Nederland.

Advertenties
Inlassingen zijn mogelijk op formaat 1/1, 1/2 en 1/3, voor gedetailleerde prijs dient men het Esperantocentrum te Antwerpen te raadplegen.
Kleine advertenties op kolombreedte, zonder kader 15 fr. (voor België + 19% BTW) of 0,90 gld. per woord.

Rekeningen
Voor België: 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen.
Voor Nederland: postgiro rek.: 3583975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.

Redacteurs
Paul Peeraerts en Guido van Damme.

Medewerkers
C. Declerck, P. De Smedt, I. Durwael, A. Humet, J-P. VandenDaele.

Verantwoordelijke uitgever
Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Esperanto-Panorama verschijnt de 1ste van iedere oneven maand.

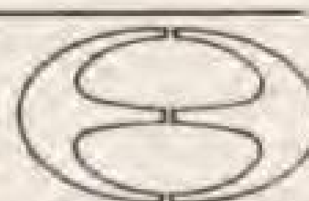
Bijvoegsels bij Esperanto-Panorama worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk, worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op het redactie-adres toekomen uiterlijk de 1ste van de even maand.
De redactie heeft het recht ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Esperanto Panorama

Editor-taaltje

De achterkant van dit nummer is bijzonder belangrijk voor al wie informatie over de nieuwe cursussen wil, hetzij om zelf een cursus uit te kiezen, hetzij om zijn omgeving erover te informeren. Maar we mogen niet uit het oog verliezen dat niet alleen de cursussen moeten vol zitten, nieuwe cursisten moeten ook de weg vinden naar de diverse clubs, en verder naar de activiteiten die op nationaal en internationaal niveau worden georganiseerd. Immers, het eigenlijke nut van en de eigenlijke voldoening om de taal beleef je pas in internationale, veeltalige context. Een uitstekende startbasis is ongetwijfeld het Faulhaber-weekend in Nederland.

Over die veeltalige wereld en de mogelijke oplossingen – zoals o.a. het Engels als wereldtaal – handelt ook het hoofdartikel. Wat is de oorsprong van veeltaligheid en is een ééntalige oplossing wel haalbaar? Vragen die uiteraard open blijven. Maar evenmin als „men" het Esperanto als evidente oplossing aanvaardt, kan men een andere taal zomaar als dé weg naar voren schuiven. Dat blijkt overduidelijk uit ons hoofdartikel dat commerciële successnummers verbindt met taalruzies.

We publiceren ook een wederwoord aan de massamedia: vaak geven zij een nogal onjuist beeld van wat het Esperanto is. We mogen toch ook wel onze goeie kant laten zien?

Misschien val je wel eens over allerlei fouten in sommige teksten. Vooral de auteurs van artikeltjes en clubverantwoordlijken die hun best doen om alle informatie tijdig en correct door te spelen, moet dat wel ergeren. Hen bied ik mijn excuses aan. Toch durf ik hen evengoed vragen: onthou mij uw medewerking niet.

gvd

blijkt af te stormen op een open, vredevolle, vrije-markt-wereld waarin van apartheid geen sprake meer is. Maar onder al het vredegejoel schuilt een eigenaardige en misschien wel gevaarlijke vijand.

Het hoeft geen betoog dat de Oosteuropese vrede-kampioen, Gorbačov, precies door etnische tegenstellingen en de daarmee gepaardgaande taalstrijdjes, de grond onder de voeten wordt weggegraven. Goede Belgen kunnen roepen: „Maar kijk dan eens naar ons, hoe wij het probleem hebben opgelost." – als het al opgelost is. Een vakantie in de Oostkantons leerde mij dat daar klaarblijkelijk heel wat taalmoeilijkheden aan 't groeien zijn. Overschilderde wegwijzers die in het Vlaanderen van *Flanders Technology* culturele archeologie geworden zijn, zijn daar de nieuwste mode.

Uit Newsweek, 9 juli 1990, p. 5

Van één, over twee, naar één

Maar we geven het toe: wij kunnen hier ten minste enigszins de schijn op houden. Als we over de grote plas kijken, merken we dat taaltegenstellingen daar tot de politieke problemen van de dag behoren. Er is de bijvoorbeeld optrekkende macht van het Spaans in de VS; of veel in het oogspringender nog de taalruzie in Canada. Die loopt momenteel zo hoog op, dat ze het land in twee dreigt te scheuren. Een echte afscheiding van het Franstalige Quebec lijkt helemaal niet tot de onmogelijkheid te behoren. Opvallend daarbij is, dat de hele problematiek op de spits wordt gedreven door de houding van de Cree-indianen. Die weigeren aan Quebec een speciale status te verlenen, indien zij niet dezelfde status mogen genieten.

Ook aan de andere kant van de wereld is het niet stil op het taalfront. In Zuid-Afrika, waar blank en zwart met muizepasjes toenadering zoeken, blijkt taal ook al een hindernis te zijn. Vele blanke Afrikaners vrezen dat hun taal – het Afrikaans, dochter van het Nederlands – verloren zal gaan wanneer de zwarten aan de macht komen. Inderdaad willen de zwarten de taal schrappen als officiële taal en enkel het Engels in die functie behouden. Daarmee zou de taal echter heel wat financiële culturele steun – bijvoorbeeld subsidie voor radio- en televisie-uitzendingen, subsidie voor publicaties, steun voor toneel en dergelijke – verliezen. Geen wonder dus dat menig Afrikaanstalige de machtsovername vreest. Evenmin is het echter verwonderlijk dat de zwarten het Afrikaans als officiële taal willen zien verdwijnen. Zij wordt immers al te direct verbonden met de blanke onderdrukking. Ter herinnering: de bloedige opstand in Soweto in 1976 vond daarin zijn oorsprong dat zwarte studenten weigerden het Afrikaans te leren.

Aangaande de afschaffing van het Afrikaans als bestuurstaal heeft Zuid-Afrika trouwens een schrikwekkend voorbeeld. Namibië dat onlangs onafhankelijk werd, schrapte het Afrikaans als officiële taal ten voordele van het Engels, ondanks het feit dat ruim 30% van zijn inwoners Afrikaans spreekt, en maar 1% Engels. Als bij toverslag verdween de taal van radio en televisie.

Toch zien niet alle Afrikaners deze situatie even donker in. Er zijn er zelfs die menen dat het de taal ten goede zal komen. Ongetwijfeld zal ze blijven voortle-

ven als moedertaal van een belangrijke minderheid en veel van het negatieve imago dat de taal thans heeft, zal verdwijnen. Of aan de andere kant het Engels echt dé oplossing is, kan evenzeer worden betwijfeld.

Verscheidenheid in éénheid...

... als de koek maar voor ons is, denken zowel Britten als Amerikanen. Dat zij het daarbij echter tegen elkaar moeten opnemen, doet vooral de Britten huiveren. En dat niet alleen omdat zij menen dat het Brits Engels de taal van de ware cultuur is, en omdat het Amerikaans afkooksel van hun taal hen barbaars in de oren klinkt.

De Amerikanen laten zich de kaas evenwel niet van de hamburger eten. Bij het veroveren van de openliggende Oosteuropese taalmarkt, zetten zij zwaar geschut in – tot het sturen van de vrijwilligers van Peace Corps – om hun tongval als het proto-Engels uit te zaaien. Ondanks zware inspanningen van zowel British Council als BBC-Worldservice, die beide het onderwijs van het Engels in den vreemde ter harte nemen, moeten zij met lede ogen toezien hoe het Amerikaanse Engels hand over hand veld wint.

De nederlaag is wellicht onafwendbaar – en er wordt getreurd om de teloorgang van de „cultuur", maar de ware oorzaak van de tranenvloed ligt in het feit dat Engeland de mooie inkomsten van de nog kleine, maar gestaag groeiende markt van taalcursussen, taalscholen en dergelijke aan zijn neus ziet voorbijgaan – en in het kielzog daarvan, vloeien ook de aardige verdiensten die kunnen voortspruiten uit andere, verwante markten zoals toerisme, handel en industrie, in de verkeerde zakken.

Tot besluit

Eenheid of verscheidenheid: wat zal het zijn? Het zijn twee dingen die moeilijk met elkaar te rijmen zijn. Maar als we willen bouwen aan een wereld van vrede en rechtvaardigheid, zullen we eerst en vooral toch een manier moeten vinden om elkaar te verstaan, zonder problemen en... zonder bijbedoelingen.

gvd

Veel informatie van dit artikel is geput uit drie artikels van *Newsweek* (25/6, 2/7, 9/7/1990).

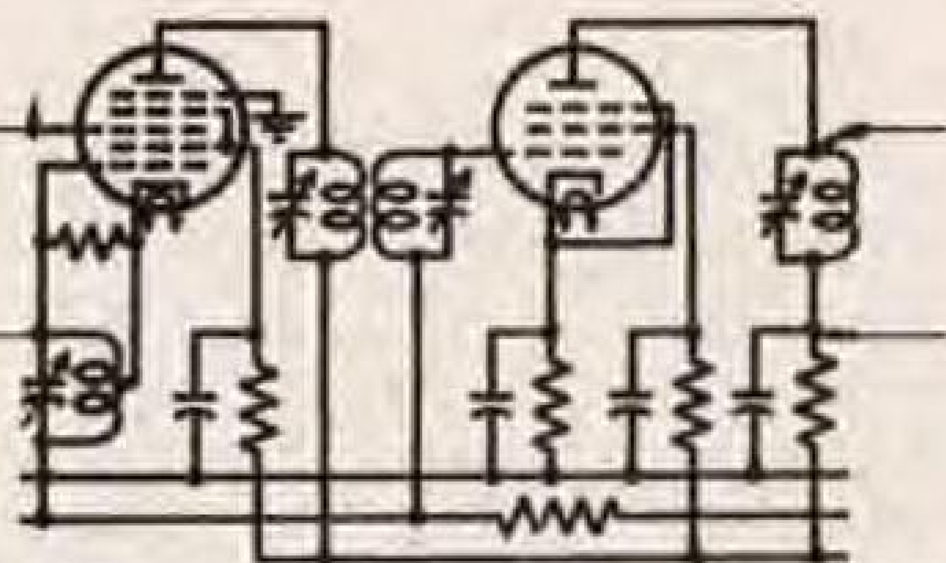
Lees niet maar lees...

Wegens redactionele haast en daarmee gepaardgaande slordigheid, zijn er in ons vorige nummer nogal wat fouten blijven staan. We kunnen ze hier niet allemaal rechtzetten, maar uit respect voor onze medewerkers toch het volgende:
In *Onder de loep*: lees niet *orelvasko* maar *orelvakso*, een zeer logische wesp/weps omzetting: gaat het om een internationaal taalprobleem?
In *Taaltuin* lees niet: vertalen is een soort ontleden, maar lees: vertalen is een soort ómkleden; lees niet *efeliden-* maar *efelid-*; en tenslotte niet tijdschriften-publicaties, maar gewoon tijdschrift-publicaties.

SPECIALE CURSUS IN NATO-HOOFDKWARTIER

Uit *NEWSWEEK*.

Op golven

Echo's de wereld rond

Mogelijk hebben Zwitserland en Oostenrijk gemeen dat vroeger de berichten er van dorp tot dorp werden doorgegeven met behulp van alpenhoorns en de echo die weerkaatste tegen de bergen, maar waar het hun Esperanto-radioprogramma's betreft, verschillen deze landen zowel in het ontstaan ervan als in de aanpak.

Laat ons beginnen met Zwitserland – neutraal en veeltalig, een goede voedingsbodem voor een internationale taal. Reeds sinds 1947 zendt *Svisa Radio Internacia* (SRI) in het Esperanto uit, en sinds 1985 doen ze dat ook over de grenzen heen, wereldwijd, een wereldtaal waardig. Wat ongetwijfeld de jongeren zal aanspreken, is het feit dat bij SRI ook jongere omroepers zoals Andy Kunzli en Pascale Dubourg een kans krijgen, al wordt de onderneming wel gedragen door oude rotten in het vak: Claude Gacond en Arthur Baur.

De programma's over onderwerpen zo verscheiden als kunst en wetenschap, exposities of literatuur, hebben altijd wel iets te maken met Zwitserland, al is dat verband soms ver te zoeken. Omdat een belangrijk Esperanto Cultuurcentrum (nl. La Chaud-de-Fonds) ook in Zwitserland is gelegen, wordt er veel aandacht besteed aan wat er daar omgaat en aan de cursussen die er worden georganiseerd. Een ander gevolg van die nabijheid – die trouwens ook met de medewerkers zelf te maken heeft – is dat de radio ook veel oog heeft voor het grammatica-onderricht en goed taalgebruik.

Elk programma wordt in een duidelijke, klare taal gebracht. Dat maakt ze zeer geschikt voor beginners in het Esperanto. Ze duren 10 minuten en worden driemaal in de week uitgezonden, op maandag, donderdag en zaterdag, telkens om 14.30 uur. De beste frequentie is 9535 kHz. Programma's die bestemd zijn voor landen buiten Europa worden uitgezonden op woensdag en zaterdag. Soms zijn die echter ook hier te ontvangen.

Radio Vieno is nog vrij jong in de ether, pas sinds 1973. De programma's worden gerealiseerd door vrijwillers (Karl Beckmann en Emil Vokal) en duren momenteel 25 minuten. Meestal beginnen ze met een verduidelijkend commentaar op de Oostenrijkse politieke situatie. Dat commentaar wordt gevolgd door een feuilleton over van alles en nog wat. Soms is het interessant, soms niet. Maar het is moeilijk te voorspellen, want de luisteraar weet maar één week op voorhand wat de inhoud van het volgende programma zal zijn.

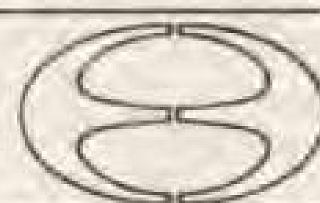
Na het wekelijks feuilleton volgt de onvermijdelijke brievenbus waar luisteraars hun reacties kwijt kunnen. Het einde zijn meestal enkele droge moppen, maar stilletjes aan begint men toch Esperantoliedjes te draaien. Daaraan is er intussen wel keuze genoeg.

In acht genomen dat de programma's worden samengesteld en gepresenteerd door niet-professionele radiomakers, zijn ze best genietbaar. Voor een goede ontvangst kan je best afstemmen op 13730 kHz, maar omdat die frequentie niet op het bereik van alle radio's voorkomt, zullen velen zich tevreden moeten stellen met een minder goede ontvangst via frequentie 6155 kHz. Elke zondag kunt u *Radio Vieno* horen om 14.05 uur (wintertijd!).

In ons volgend artikel: andere Europese Esperanto-zenders.

JPVDD

Taalspel

Taalinflatie

Het fenomeen inflatie kennen we allemaal. Het is het verschijnsel dat je vroeger zei: „Daarnet had ik nog een briefje van 100 in mijn portefeuille en nu is het weg!" – terwijl je nu zegt: „Daarnet had ik nog een briefje van 1000 in mijn zak, en nu is het weg!" Battus, de ongekroonde koning ..., kwam tot de vaststelling dat hij zijn drukkersrekening ondanks inflatie op hetzelfde (absolute) peil kon houden. M.a.w. voor hem blijft 100 100. Hoe? Hij merkte dat je in het Nederlands: gerus d laatst lette va el woor achterweg ka late zonde da e vee va d betekeni verlore gaa . Waarvan de voorgaande zin wel het bewijs is. Wie heeft hem niet begrepen? Hij berekende dat hij zo tot 10% van zet- en papierkosten kon sparen. Theoretisch zou dat zelfs tot ruim 50% kunnen oplopen, want een goed verstaander heeft maar een half woord nodig.

Hoera, hoera, jubelt de fervente tegenstander (die wel wat over Esperanto weet), we hebben ze liggen! Zie je nu wel dat Esperanto geen economische oplossing is en dat je er niet mee kan spelen ook. (Dat is toch wat gvd met deze rubriek probeert te bewijzen?) Nu, laat hem maar eens proberen de laatste letter van elk esperantowoord weg te laten (hoeveel j-s en n-nen – deze laatste enkel bij gedegen esperantisten – en s-sen zullen daarbij niet sneuvelen, zonder dan nog te spreken van oh-s en ah-s. Esperanto, je bent gezien! Terug naar af! Loop niet te snel van stapel, criticaster! Ook het Esperanto heeft zijn economisch aantrekkelijke kortingen. Zo maakte Stefan MacGill ooit kennis met een sluw commercant en Esperantohervormer, die de accusatief uit het Esperanto wilde verwijderd zien[1]. Daarmee zou al aan één van zijn economische handicaps verholpen zijn.

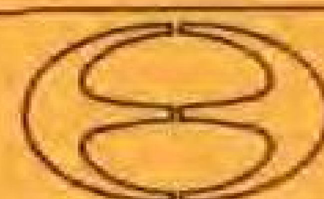
Tijdens een congres van INOE (Esperanto-naturisten) probeerde hij de congresgangers voor zijn zaak warm te maken. Nu moet je weten dat dat congres plaats had ergens in het hoge Noorden (gevolg van een aardrijkskundige missing van de secretaris van INOE). Bij terugkeer van een excursie (een traditioneel gebeuren tijdens congressen), vonden de verkleumde naturisten bij de ingang van het congresgebouw een verwarmde tent waar ze zich wollen goed en warme wijn konden aanschaffen. Boven de tent hing een grote slogan – een pareltje van economisch denken. Bij zijn poging om zijn voorstel bondig te vatten, deed de geslepen handelaar een grote ontdekking. De boodschap klonk: Ĉu nudu? Trikvar-k. vin-sesi'. Os-epok', Naŭd': Ek! – (In krom, onaangepast en duur Nederlands: Naakt? Breigoed- & wijnsesie. In de toekomst (-os-tijd, -os bij 't werkwoord duidt de toekomst aan), bij het horen van een -N: Eruit!)

Maar hij noteerde zijn slogan als volgt: Ĉ-unu-du? Tri-kvar kvin-ses-i. O-sep-ok-naŭ-dek.! En boven de tent vond je: Ĉ-1-2? 3-4 5-6-i. O-7-8-9-10. Kan je nagaan wat 'n besparing dat opleverde op de factuur van de reclameschilder.

Uiteraard is de handelaar-hervormer niet helemaal tevreden. Er blijven nog letters in de slogan. Zijn die echt niet in wiskundige vorm vast te leggen. Probeer het eens: schrijf de letters achtereen, het is geen oneindig moeilijk probleem.

gvd

1. Het volledige congresverslag vind je in *Streĉ' eĉ, Steĉj-skeĉ'!*, van Stefan MacGill, verkrijgbaar bij de Vlaamse Esperantobond.

Teksten voor het volgende nummer van Esperanto-Panorama moeten op de redactie toekomen voor 1 oktober 1990. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST

Esperantogroep *La Pioniro*☆

Inlichtingen: mevr. Hilde Wauters, Gentsesteenweg 108, 9300 Aalst.

Bijeenkomsten: de laatste dinsdag van de maand in de jeugdbibliotheek, Kattestraat 31 (2de verdieping).

ALKMAAR

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. F. Bakker-Kroon, Meester Quantplein 2, 1862 GB Bergen, tlf. (02208) 45 82.

Bijeenkomsten: de derde maandag van de maand.

ALMELO

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. A. Hinnen-Spoelstra, Rensumaborg 8, 7608 GK Almelo.

Bijeenkomsten: de derde woensdag van de maand op wisselende adressen.

AMERSFOORT

NEA-sekcio

Inlichtingen: W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, 7607 NB Soest, tlf. (02155) 15473.

AMSTERDAM

NEA-sekcio

Inlichtingen: J. Hardeveld, Ruimtevaartlaan 33, 1562 BA Krommenie, tlf. (075) 287 018.

Bijeenkomsten: AKKE-conversatiebijeenkomsten elke dinsdag om 20.30 u. in het Centraal Station, laatste deur op het eerste perron (oostzijde, 2b, deur met uithangbord ASSV) in, op de derde verdieping.

ANTWERPEN

Kon. Esperantogroep *La Verda Stelo*, v.z.w. ☆

Inlichtingen over Esperanto: tlf. (03) 234 34 00 (kantooruren) of 440 30 92 ('s avonds).

Inlichtingen over de programma's: tlf. (03) 440 35 58.

Bijeenkomsten: in het Esperantocentrum, Frankrijklei 140, 1ste verdieping, elke vrijdag om 20.00 u. Het clublokaal is open vanaf 18.00 u.

Programma:

- vrijdag 31 aug.: INTERNATIONALE AVOND: Joachim Werdin (Polen) brengt in woord en beeld verslag uit over zijn reis door Azië, tijdens de welke hij propaganda maakte voor Esperanto.
- vrijdag 7 sept.: Cubaanse avond: Antwerpse deelnemers aan het Wereldcongres in Havana brengen verslag uit.
- vrijdag 14 sept.: INTERNATIONALE AVOND: Pawel Stolarski (Polen) spreekt over interculturele misverstanden, of hoe locale gebruiken de communicatie duchtig kunnen verstoren.
- vrijdag 21 sept.: DISCUSSIE-AVOND: het onderwerp wordt tijdens de vergadering van 7 sept. afgesproken.
- vrijdag 28 sept.: Dirk De Weerdt spreekt over „Onze wereld morgen" op basis van het rapport van de Commissie over Milieu en Ontwikkeling (UNO-opdracht 1983-87).
- vrijdag 5 okt.: Filmavond: welke film op het programma staat, wordt meegedeeld op de vergadering van 7 sept.
- vrijdag 12 okt.: INTERNATIONALE AVOND: nadere gegevens volgen.
- vrijdag 19 okt.: Terug van weggeweest: Wim De Smet stelt de toekomstkansen van Suriname in het daglicht.
- vrijdag 26 okt.: Nieuws uit de eigen winkel: Paul Peeraerts stelt de nieuwe FEL-uitgaven voor. Gelegenheid tot het aankopen van boeken in de boekendienst. Vergeet je checkboekje niet!

Vlaamse Esperantobond v.z.w.
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. (03) 234 34 00 (antwoordapparaat van 18.00 u. tot 9 u. en op vrije dagen). Bezoek liefst na afspraak.
Cursussen: Cursus voor zelfstudie Esperanto Programita (met platen of cassette én woordenboek) te verkrijgen tegen 1 495 fr.

ARNHEM
NEA-sekcio
Inlichtingen: de hr. R.J.W. Poort, Sellersmaat 60, 6903 XM Zevenaar, tlf. (08360) 33790.

BERINGEN
Inlichtingen: de hr. G. Rombaut, Zandhoefstraat 156, 3583 Paal, tlf. (011) 42 80 20.
Bijeenkomsten: Elke eerste vrijdag van de maand om 20 uur in „Molenhof", Geiteling 13, Beringen.
Cursussen: Elke woensdag van 12.30 tot 14.00 uur, uitsluitend voor leerlingen van het college; op vrijdagavond van 19.00 tot 21.00 voor iedereen. Beide cursussen worden gegeven in „Molenhof", Geiteling 13, Beringen.

BEVERWIJK
Esperanto-grupo *Stelrondo*
Bijeenkomsten: 2de woensdag van de maand om 20.00 uur, t.h.v. mevr. N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, 1946 AE Beverwijk, tlf. (02510) 31079.
Cursus: elke maandag om 19.00 uur in buurthuis „De Zandkraai" te Heemskerk.

BRUGGE
Brugse Esperantogroep
Paco kaj Justeco ☆
Inlichtingen: De hr. Gr. Maertens, Prins Leopoldstraat 51 8310 St. Kruis-Brugge, tlf. (050) 35 49 35.
Bijeenkomsten: hebben plaats in het „Hof van Watervliet", Oude Burg 27, 8000 Brugge, iedere donderdag van 20.00 tot 22.00 uur. (Eerste en derde donderdag: gespreksronden; tweede en vierde werkvergadering). Iedere zaterdagmorgen van 10.00 tot 11.30 cursus voor jongeren.
Programma:
- donderdag 13 sept.: Hersengymnastiek – Kom met een klaar hoofd en... vergeet je woordenboek niet!
- donderdag 27 sept.: De heer Maertens, een oude getrouwe tijdens Esperanto Wereldcongressen, spreekt over de komende congressen en de landen waar die plaats hebben.
- donderdag 11 okt.: We lezen en bediscussiëren het interessante artikel van de heer Bodifiée „Taalproblemen in de wetenschap" (uit *De Standaard*).
- donderdag 25 okt.: Gastspreker uit het buitenland Nikola Racis.
- donderdag 8 nov.: We behandelen het boekje *La Bona Lingvo*, over aspecten van het Esperanto, door Claude Piron. Het is aangewezen het boek vooraf te lezen!

BRUSSEL
Brusselse Esperantogroep ☆ [1]
Inlichtingen: de hr. Emile van Damme, Albert I straat 44, 1750 Schepdaal, tlf. (02) 569 17 83.
Bijeenkomsten: iedere woensdag van 18.15 tot 19.45 uur.
Programma
- zaterdag 29 sept.: 3de wandeling door Brussel. Vertek om 10.00 uur aan de uitgang van het metrostation Sint Catharina (Bakstenenkaai).

Belga Esperantista Fervojista Asocio
Inlichtingen: de hr. de Sutter, Kersbeeklaan 90, 1190 Brussel.
Van 13.30 tot 16.00 gewone vergaderingen rond diverse thema's (lezingen, diavertoningen, ...) in het Esperanto.
Alle aktiviteiten hebben plaats in de lokalen van de Algemene Directie van de NMBS (Ingang Onderwijsstraat 159), 1070 Brussel (Brussel Zuid) (op 150 m van het Zuid-Station).

1. Leden die in Brussel wonen en hun adres in het Nederlands opgeven en personen die in het Nederlandstalig gedeelte van België wonen, zijn automatisch lid van de Vlaamse Esperantobond. Anderen worden lid van de „Association pour l'Espéranto".

DEN HAAG

Esperanto Centrum Nederland (ECN)
Inlichtingen: Riouwstraat 172, 2582 HW Den Haag, tlf. (070) 355 66 77 (werkdagen van 10.00 tot 15.00 uur).
Cursussen:
- Schriftelijke cursussen.
- Cursus voor zelfstudie *Esperanto Programita* (met platen of cassette) te verkrijgen tegen *f* 60,– (incl. verzendkosten).

Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)
Riouwstraat 172, 2582 HW Den Haag, tlf. (070) 355 66 77 (werkdagen van 10.00 tot 15.00 uur).
Cursussen:
Verzorgt opleiding van Esperanto-leraren volgens Cseh-methode.
Verkoop van nieuwe en gebruikte boeken.

NEA-sekcio
Inlichtingen: Th.J. van Woerden, Erasmusplein 59, 2532 RD Den Haag, tlf. (070) 380 27 86.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag in het Esperantohuis, Riouwstraat 172 steeds van 14.00 tot 16.00 u.

TANEF (Naturamikoj-esperantistaj)
Inlichtingen: De hr. G. van der Horst, Hengelolaan 1158, 2544 GT Den Haag, tlf. (070) 366 65 47.
Bijeenkomsten: Elke 1ste maandag van de maand in het „Nigrotje", Maarseveensestraat 2.

DEN HELDER

Esperanto-Klubo Den Helder
Inlichtingen: De hr. E. van den Oever, Treilerstraat 11, 1784 SW Den Helder.
Bijeenkomsten: de 1ste en 3de maandag van de maand in het clublokaal, Koningsstraat 115 (boven).

DEURNE

TANEF
Inlichtingen: De hr. E. Spitaels, tlf. (03) 658 74 20.
Bijeenkomsten: elke derde woensdag om 20.00 uur in het „Bisschoppenhof", Spanhovestraat, Deurne.

DEVENTER

NEA-sekcio
Inlichtingen: J.S. Douma, Rembrandtkade 177, 7412 HL Deventer, tlf. (05700) 18304.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag.

DIEMEN

Internacia amikeco
Inlichtingen: F.L.E., Vlasdonk 1, 1112 JD Diemen, tlf. (020) 90 90 94.

EDEGEM

Inlichtingen: De hr. I. Durwael, P. Gilsonlaan 5, 2520 Edegem, tlf. (03) 440 30 92.

EINDHOVEN

Esperanto-Klubo Eindhoven
Inlichtingen: De hr. R. Bossong, Floraplein 23, 5644 JS Eindhoven, tlf. (040) 11 41 62.
Bijeenkomsten: de 3de woensdag om 20 uur in het Aktiviteitenscentrum „Henriette Roelandts", Com. Dankertstraat 2.

ENSCHEDE

NEJ-sekcio *Ege*
Inlichtingen: De Vluchtestraat 1-402, 7423 BE Enschede, tlf. (053) 33 26 40.

GENK

Esperantoclub Genk ☆
Inlichtingen: de hr. Mathieu Habex, Gildelaan 27, 3600 Genk, tlf. (011) 35 95 42.
Bijeenkomsten: Cultureel Centrum (zaal 2 of 7), Dieplaan 2, 3600 Genk alle dinsdagavonden om 19.30 uur. Tlf.: (011) 35 39 11 (toestel 520).
Programma:

dinsdag 11 sept.: We kaarten na over het succesrijke initiatief *Esperanto op het terras* en maken nu al plannen om het volgend seizoen nog beter te doen. (zaal 7)

- dinsdag 25 sept.: Verkiezing van het nieuwe clubbestuur en open-deur-dag: we maken er heel wat reclame om, clubleden zijn dus op post en zetten hun beste beentje voor om nieuwsgierigen te... lijmen? (zaal 2)
- dinsdag 9 okt.: we doorbladeren enkele toneelstukjes om een keuze te maken welk stuk we dit jaar op de planken zullen brengen. (zaal 2)
- Studio-opname met dia's en film. We spreken zelf de teksten in. Uitzonderlijk bij de heer Habex thuis. Omdat de studio te klein is en er intens moet worden gewerkt is deze vergadering **uitsluitend** voor leden van de club zelf. Natuurlijk trekken we later met het resultaat op tournée door Vlaanderen.

GENT
Genta Esperanto-grupo *La Progreso* ☆

Inlichtingen: Katja en Arpad Lödör, Peter Benoitlaan 117, 9219 Gentbrugge, tlf. (091) 30 16 77.

Bijeenkomsten: iedere maand bestuursvergadering (datum wordt onderling overeengekomen) en iedere 4de vrijdag. Vermits het gemeentebestuur besloten heeft „Het Sluizeken" af te breken, zijn we op zoek naar nieuw onderdak. Voor informatie kan je terecht op bovenstaand telefoonnummer of in ons clubblad.

Programma:

- vrijdag 28 sept.: Jacques Huys vertelt aan de hand van dia's over de prachtige maand die hij in Thailand doorbracht.
- vrijdag 26 okt.: Verslag over kongressen en bijeenkomsten van de voorbije zomer.

GRONINGEN

NEA-sekcio

Inlichtingen: Esperantocentrum, Peizerweg 68-47, 9726 JM Groningen, tlf. (050) 18 31 42.

Bijeenkomsten: in het wijkgebouw Helperkerk, Waldeck Pyrmontplein 13, tlf. (050) 26 00 49.

NUFARO (Afd. Groningen van de Nederlandse Esperantojeugd)

Inlichtingen: Coranthijnestraat 69, 9715 RG Groningen, tlf. (050) 77 59 54.

HAARLEM/HEEMSTEDE

NEA-sekcio *Komprenado faras pacon*

Inlichtingen: G. Duivis, M. Vaumontlaan 168, EJ Heemstede, tlf. (023) 26 46 02.

HALLE

Esperantogroep Halle ☆

Inlichtingen: De heer Jan Devillé, Uylenbroeckstraat 127, 1500 Halle, tlf (02) 356 45 17.

Bijeenkomsten: tweemaal per maand op nader te bepalen dag en plaats, informatie op bovenstaand adres.

Onze cursus voor beginners heeft plaats in de voormalige school van Wolvendries.

HASSELT

Esperanto Hasselt ☆

Inlichtingen: De hr. Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, 3500 Hasselt, tlf. (011) 25 34 67.

Bijeenkomsten: in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5, telkens om 20.00 u.

Programma:

- maandag 17 sept.: Algemene ledenvergdering en verkiezing van het nieuwe bestuur.
- maandag 15 okt.: Dia's over het Esperanto Wereldcongres in Cuba, door J. Vandebergh.
- maandag 19 nov.: Dia's over Azië door J. Geraerts.

HELMOND

NEA-Sekcio

Inlichtingen: De hr. Jo van Zwol, Peelhof 86, 5709 BN Helmond, tlf. (04920) 10704.

Bijeenkomsten: Elke eerste maandag van de maand.

HILVERSUM

FLE-sekcio

Inlichtingen: Mevr. M. Dee-Tervoren, J. Catsstraat 10, 1215 EZ Hilversum, tlf. (035) 12717.

NEA-sekcio „Dreves Uiterdijk"

Inlichtingen: Mej. Middelkoop, Jonkerweg 11, 1217 PL Hilversum, tlf. (035) 43320.

KALMTHOUT

La Erikejo ☆

Inlichtingen: Mevr. Mireille Storms, Douglaslaan 14, 2080 Kapellen, tlf. (03) 666 83 19.

Bijeenkomsten: elke derde donderdag in Rest. Cambuus, Heidestatieplein 10, 2180 Heide-Kalmthout, telkens om 20.00 u.

Programma:

- donderdag 20 sept.: Vakantieverhalen. Vergeet je foto's niet!

KAPELLE

Zelanda Esperanto-grupo

Inlichtingen: Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, 4421 JB Kapelle, tlf. (01 102) 41563.

Bij afwezigheid: Rie en Kees Dentz, Karel Doormanplein 21, 4335 GC Middelburg, tlf. (01180) 14834.

Programma:

- vrijdag 28 sept.: Iedereen vertelt over zijn vakantie. Bij Sunja van Liere, Sperwerhof 16, Heinkenszand.

Vergeet het Faulhaber-weekend niet!

KNOKKE

Esperantogroep Knokke ☆

Inlichtingen: De hr. Marmenout, Helmweg 7, 8300 Knokke-Heist 1, tlf. (05) 60 55 35.

KORTRIJK

La Konkordo ☆

Inlichtingen: De hr. J. Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk (correspondentieadres), tlf. (056) 21 31 06 en de hr. Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 20 07 96.

Programma:

Niet meegedeeld.

Clubvonden: voor iedereen, iedere 4de vrijdag om 19.00 uur in de Oude Dekenij.

Bibliotheek van het Esperanto-fonds: steeds gelegenheid tot bezoek na afspraak

met: De hr. C. Vanbiervliet, Oudenaardsesteenweg 158, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 22 00 11 of de hr. J. Hanssens (adres zie hoger).

LEEUWARDEN
NEA-sekcio
Inlichtingen: Mevr. Y. Weidema, Goutumerdijk 18, 9084 AE Goutum, tlf. (058) 88 26 10.
Bijeenkomsten: donderdag om de veertien dagen om 15 u. in het Doopsgezind Centrum, Ruiterkwartier 173, Leeuwarden.

LEUVEN
Esperanto 2000 v.z.w. ☆
Inlichtingen: Bert Vanhoven, Boerenkrijglaan 20, 3120 Tremelo, tlf. (016) 53 58 92.
Bijeenkomsten: „Vespero 2000", de tweede woensdag van de maanden september tot juni telkens om 19.30 u. in het Cultureel Centrum „Romaanse Poort", Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).
Programma:
- woensdag 12 sept.: Bijeenkomst VESPERO 2000.
- woensdag 3 okt.: Esperanto vervolgcursus. Laborvespero.
- woensdag 10 okt.: VESPERO 2000.
- woensdag 17 okt.: Laborvespero.
- woensdag 24 okt.: Informatie-avond rond Esperanto.
- zaterdag 27 en zondag 28 okt.: Spoedcursus Esperanto, van 9.00 tot 17.00 uur, eveneens in het Cultureel Centrum.
- woensdag 31 okt.: 1ste les van de avondcursus „Esperanto voor beginners".

LIMBURG
Contactadressen:
Albert Claesen, Zonnebloemstraat 7, 3610 Diepenbeek, tlf. (011) 32 36 03.
Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, 3538 Houthalen-Helchteren, tlf.: (011) 52 29 02 (kantoor).

MECHELEN
Inlichtingen: De hr. Saels, Lange Zandstraat 52, 2580 St.-Katheliјne-Waver, tlf. (015) 31 17 90.

MIDDELBURG
Zie Kapelle.

MORTSEL
Inlichtingen: Dhr. J. Bovendeerd, Meidoornlaan 42 b2, Mortsel of Mevr. P. Tytgat-de Ketelaere, Sint-Hathebrandstraat 8, Mortsel.

NIJMEGEN
Esperanto-klubo Zamenhof
Inlichtingen: Mevr. G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, 6525 PV Nijmegen, tlf. (080) 55 15 05.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag om 20 u. op het bovenvermelde adres.

NEJ-sekcio „NIMFEO"
Inlichtingen: Jacob Canisstraat 2, 6521 HL

Nijmegen; tlf. 080-222695.
Bijeenkomsten: De eerste woensdag van de maand. Bovendien geregeld cursussen.

OOSTENDE

Esperantoclub Oostende *La konko* ☆
Inlichtingen: De hr. André D'Hulster, Paul Michielslaan 10, 8400 Oostende, tlf. (059) 80 06 95.
De vergaderingen gebeuren in „Den Anklap", Leffingestraat 88, Oostende.
Programma:
- vrijdag 21 sept.: Informatie-avond over Esperanto.
- vrijdag 5 okt.: vanaf nu elke week cursus (A van 19.00 tot 20.20 uur; B van 20.20 tot 21.30).

ROTTERDAM

FLE-afdeling 2
Inlichtingen: Mevr. J. Quispel, Maarland 4, 3075 JV Rotterdam, tlf. (010) 419 82 01 of 419 53 47.
Bijeenkomsten: op woensdag in ons nieuwe lokaal: *De Phoenix*, Ilpenstein 68 (metro „Slinge", bus 70-77, halte „Larenkamp" en „Slinge"). De samenkomst start om 14.00 uur, het lokaal is toegankelijk vanaf 13.30 uur; de SAT-ochtenden vinden plaats op *Hulkenstein* en beginnen om 10.30 uur. Bijeenkomsten op 5 en 19 sept., en 10 en 24 okt.
Programma:
Niet meegedeeld.

Esperanto-grupo *Merkurio*
Inlichtingen: de hr. Rob Moerbeek, tlf. (010) 436 15 39.
Bijeenkomsten: De 1ste en 3de woensdag om 20 u. in het hoofdkantoor van de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam.
Programma:
Niet meegedeeld.

SAT-Rondo
Inlichtingen: Mevr. W. v.d. Blink, Flat Meyenhage 133, 3085 NC Rotterdam, tlf. (010) 480 69 64.
We zijn weer gestart met de SAT-ochtenden. Ze vinden plaats in Hulkenstein 68. Voor het programma zie onder FLE-afdeling. Nadere inlichtingen op bovenstaand nummer.

TERNEUZEN

Zeland-Flandruja Esperanto Grupo, ZFEG
Inlichtingen: Det Koning, Van Speykstraat 19, 4535 BN Terneuzen. Tlf.: (01150) 94670.
Jan den Toonder, Axelstraat 6, 4537 AJ Terneuzen. Tlf.: 01150-13333.
Bijeenkomsten: Elke donderdag cursusavond en bespreking activiteiten.

TIENEN

Inlichtingen: Bert Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen.

TILBURG

Esperanto Tilburg
Inlichtingen: De hr. H. Appelo, Montfortanenlaan 100, 5042 CX Tilburg, tlf. (013) 68 04 73.

TURNHOUT

Inlichtingen: De hr. Gorik Duyck, Het Bergske 35, 2360 Oud-Turnhout, tlf. (014) 42 48 08.

UTRECHT

Samenwerkingscomité
Inlichtingen: De hr. Punt, Manilladreef 73, 3564 JB Utrecht, tlf. (030) 61 69 67.

WEERT

NEJ-sekcio *Lonicero*
Inlichtingen: Tromplaan 4, 6004 Weert, tlf. (04950) 21251.
Bijeenkomsten: Iedere tweede dinsdag.

WIJLRE

Esperantogroep *Marnolando*
Inlichtingen: Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre, tlf. (04450) 1248.
Voortaan worden de clubavonden gehouden op vrijdagavond om 20.00 uur in ons eigen clubhuis, Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre. De precieze data en het programma worden via ons plaatselijk informatieblad meegedeeld.

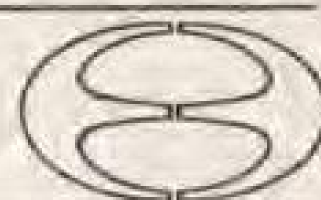
WILDERT
Cursussen: Conversatiecursus vanaf begin september en nadien telkens de 1ste maandag van de maand. Bel voor nadere inlichtingen.
Plaats: Jachthoornlaan 20, Essen-Wildert.
Inlichtingen en inschrijvingen: ter plaatse, tlf. (03) 667 57 70 of 321 23 06.

ZAANDAM
Esperantocentrum
Inlichtingen: Postbus 433, 1500 EK Zaandam, tlf. (075) 16 69 31.

ZEIST
NEA-sekcio
Inlichtingen: Mevr. C.H. Born, Gruttolaan 37, 3704 XL Zeist.

Esperanto en Toerisme. Vele steden, regio's of zelfs landen hebben reeds toeristische informatie-folders in het Esperanto gepubliceerd. Als verantwoordelijke voor „Esperanto en Toerisme" heb ik een summiere catalogus samengesteld. Daarin worden momenteel 21 brochures over landen; 62 over streken; ruim 300 over steden opgenomen. Verder komen er toeristische boeken, prentbriefkaarten en diverse andere publicaties in voor. Medewerking is zeer welkom en kan op verschillende manieren gebeuren: de overheid aanzetten tot het publiceren van Esperanto- folders; zelf het initiatief nemen; informatie over realisaties sturen aan ondergetekende. Nadere informatie kan je krijgen van de heer Constant Borremans, Niedersachsenweg 9, D-2110 Buchholz, Duitsland, bij wie je ook de Catalogus kan bestellen (prijs: 2DM, ongeveer 45 fr).

Esperanto-rondeto el Česká Třebová (Tsjechoslovakijë) organiseert in oktober 1990 een brievenavond ter gelegenheid van de 30ste verjaardag van zijn oprichting. Brieven met groeten zijn ten zeerste welkom, ze worden allemaal beantwoord. Bovendien wordt er een brief uitgeloot. De schrijver ervan krijgt een gratis 7-daags verblijf in de stad aangeboden. Schrijven dus naar: Cilka Kotyzová, Drobného 112, CS-56002 Česká Trěbová, CSSR.

Scholen en tegenpolen

Literatuur heeft zijn perioden (realisme, naturalisme, symbolisme, decadentie). Van een Tsjechische zin, typisch voor de decadente periode, zou men zich kunnen afvragen of het geen Frans is met Tsjechische uitgangen.: „*Tristní pasanti promenovali po melancholických trotuárech metropole.*" Waarschijnlijk heeft U ongeveer begrepen wat er staat: „Triestige passanten promeneerden op de melancholische trottoirs van de metropool." Is die zin minder Nederlands dan b.v. „Treurige voorbijgangers wandelden over de troosteloze voetpaden van de hoofdstad." Of „Droevige wandelaars slenterden langs de neerslachtige straten van Praag." Maar in normaal Tsjechisch gaat het toch anders: „*Smutní chodci se procházeli po zádumčivých chodníc'ich velkoměsta.*"

Niet alleen in de letterkunde maar ook in de taalkunde bestaan verschillende scholen. Zo kunnen er verscheidene spraakkunstbeschrijvingen zijn, of uiteenlopende opvattingen, betuttelende en vrijgezinde, over hoe men de taal gebruiken moet. Een woordenboek kan al of niet alle woorden opnemen, ze gewoon registreren of voorschrijvend optreden, richting geven en bijsturen, aanraden en afraden. In *Esperantujo* noemen de twee meest extreme scholen zich „Analiza skolo" en „Iltisa skolo". De eerste, met als boegbeeld Rikardo Šulco, accentueert het schematische van de Esperantostructuur, wil strikte en strakke voorschriften opdringen, zou de taal het liefst in een keurslijf duwen, knevelen, onder de knie houden, zo mogelijk diepvriezen, alleszins doodstijf maken: gecryogeniseerd vindt zij mooi en gelyofiliseerd lekker. Men zweert er bij Zamenhofo, en verbetert hem. Neologismen jagen daar de stuipen op het lijf.

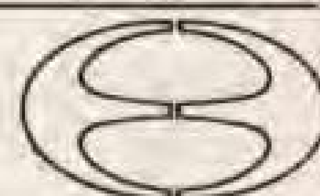
De tweede, bekend door de uitgeverij Iltis, bestaat uit een schare taalvernieuwende figuren, van wie Piĉ, de Diego, Haupenthal en Rumler, alhoewel lang stilgehouden en doodgezwegen, de klinkendste klokken zijn. Zij zien de evolutie van de taal in uitbreiding van de woordenschat. Piĉ, die origineel werk in het Esperanto schrijft, heeft al drie romans en twee dichtbundels op zijn actief; de Diego, die naast oorspronkelijke studies over *Vertaalkunst* en *Literaire kritiek* vooral vertaalt, leverde niet alleen vijf meesterwerken uit het Spaans, maar ook boeken van werelformaat uit het Frans en het Engels.

Niemand zou het in zijn hoofd halen te beweren dat *Ulysses* van James Joyce, daar het vele vreemde woorden en nieuwcreaties bevat, niet in het Engels geschreven is. Maar wat Esperanto betreft, veroorlooft zich dat elke beginneling met als argument, dat hij „niet begrijpt". Wie het Esperanto over de hele wereld wil verspreiden, moet verdragen dat andere volkeren hun eigen cultuur en levenssfeer hebben, en dat desbetreffende woorden aan de gemeenschappelijke taal toegevoegd worden. En zeker moet men de eigenheid van individuele taalgebruikers, laat staan van schrijvers, eerbiedigen.

Om al zijn taken te kunnen vervullen, dient het Esperanto beide uitersten te verzoenen en te verenigen. De verbinding van een centripetale grammaticale kern (vaste, hechte structuur) met een centrifugale lexicologische periferie (groeiende woordenschat) zal zorgen voor een stabiel evenwicht.

C.D.

Onder de loep

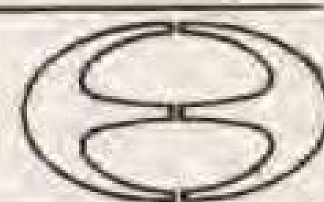
Retoriko –
de kunst van de welsprekendheid

Gelijk haalt niet diegene die het „heeft", maar wel diegene die het het best kan „zeggen".

Goede redenaars stonden bij de esperantisten zeer in de gunst. Er waren er verschillenden, en sommigen van hen kenden een legendarische reputatie. Toch waren ze niet allemaal vrij te pleiten van een zekere... demagogie. Welke esperantist heeft niet horen praten over Ivo Lapenna, als redenaar, en ouderen denken wellicht onmiddellijk terug aan Edmond Privat. Ongetwijfeld stond ook Ludoviko Zamenhof zijn mannetje op dit terrein. Toch hadden die drie redenaars een zeer verschillende persoonlijkheid.
Ivo Lapenna schonk ons echter ook een theoretisch werk over de welsprekendheid: *Retoriko*. Het boek bevat twee delen plus een Aanhangsel. Het eerste deel van het boek gaat over het veschijnsel „taal". Al is dit thema verwant aan welsprekendheid, in die zin dat welsprekendheid noodzakelijkerwijze gebruik moet maken van het medium taal, toch is de behandeling ervan in een werk over welsprekendheid enigszins misplaatst. Bovendien was de auteur geen linguïst. Het belangrijkste deel, dat specifiek over de kunst van het mooi en vlot spreken handelt, is echter bijzonder waardevol. Ikzelf ken geen werk in het Nederlands dat zo grondig ingaat op alle aspecten van de redenaar en zijn kunst. Inderdaad, niet alleen de eigenschappen van een redevoering, een toespraak of een voordracht komen aan de orde, ook de kwaliteiten die een mens die redenaar wil worden of zijn, moet vertonen, krijgen er hun plaats.
De tekst, de taal waarin het werk geschreven is, is al even helder en logisch. Door heel het werk hoort men de regels van de retorica doorklinken. Zo wordt het werk zelf als het ware een illustratie en een praktisch voorbeeld van de behandelde stof.
Wie een voordracht wil houden, moet ook in staat zijn de tekst van bestaande voordrachten te ontleden. Ook daaraan wordt aandacht besteed, en dit niet louter theoretisch. In het Aanhangsel werden vijf voordrachten opgenomen. De eerste twee zijn de befaamde redevoeringen van Brutus en Marcus Antonius (beide uit *Julius Caesar* van William Shakespeare). Ze zijn voorzien van een gedetailleerde ontleding. De derde tekst, een redevoering van L. Zamenhof, krijgt nog enkele aanwijzingen mee, die de student op weg moeten helpen klaar te zien in de opbouw van de tekst. De laatste twee teksten worden enkel afgedrukt zonder commentaar.
Wie zich nog verder wil verdiepen in Esperanto-welsprekendheid, kan dat aan de hand van een boek dat men kan zien als een aanvulling op deze *Retoriko*: *Elektitaj Paroladoj kaj Prelegoj* (Ivo Lapenna). Het bevat 17 uitgekozen toespraken van Lapenna en 3 voordrachten. De laatste bevatten heel wat informatie over de Esperanto-beweging en over het taalprobleem in internationale relaties.
Deze vierde bouwsteen – juist deze artikelenserie ging toch over de fundamenten van onze taal – is er één waarover we terecht even fier mogen zijn als over de drie voorgaande.

pds

Gelezen en... gekeurd

Academische studies

Reeds verscheidene malen handelden we in *EP* over Esperanto en wetenschap. In de bespreking die nu volgt stelt de recensent het laatste verzamelwerk voor dat verscheen in de prestigieuze reeks *Akademiaj Studoj*. In die reeks verschenen onlangs in één band gebundeld de jaargangen 1988-1990. De reeks wordt verzorgd door de Canadese uitgeverij *Esperanto Press*. Omdat deze uitgeverij tijdens de voorbije jaren de voorrang heeft gegeven aan het uitgeven van het al even prestigieuze *Esperanto Bildvortaro* – een werk dat ondertussen reeds uitverkocht en in herdruk is! – werden de bijdragen van meerdere jaren samen gebundeld. Zo onstond een fors boek van ruim 560 pagina's.

De *Akademiaj Studoj* bieden aan de leden van de *Akademio de Esperanto* de gelegenheid om hun studies en ideeën over diverse aspecten van het Esperanto onder een breed publiek te verspreiden. Ook niet-leden van de *Akademio* kunnen bijdragen publiceren of reageren op vroeger verschenen bijdragen.

Een ongewone studie is die van de voorzitter van de *Akademio*, dr. André Albault. Hij heeft het over de verschillende schrijfmachines die Zamenhof doorheen zijn Esperantoleven heeft gebruikt. Het werk is een waardevolle historische studie die, aan de hand van bewaard gebleven getypte teksten van de grondlegger van de taal, de ontwikkeling van de schrijfmachines omstreeks de eeuwwisseling schetst. Het blijkt alweer dat de geschiedenis zich herhaalt: net zoals dat nu met tekstverwerkers en printers het geval is, heeft het ook vroeger een tijdje geduurd vooraleer de schrijfmachines de eigenaardigheden van het Esperanto-alfabet, de *ĉapelitaj literoj* (hoedjesletters) en de ŭ, aankonden. Maar tenslotte loste de techniek het probleem toch op.

Het grootste aantal bijdragen wordt geleverd door Rüdiger Eichholz, tevens eindredacteur en uitgever. Eichholz is in Esperanto-kringen vooral bekend omwille van het *Pekoteko*-project. Dit is een op *WordPerfect* gebaseerd computerprogramma dat het mogelijk maakt dat personen in verschillende landen meewerken aan het samenstellen van een veeltalig woordenboek. Uiteraard handelen zijn bijdragen vooral over dit project: de vooruitzichten (een uitgave – op papier – van de reeds geregistreerde termen wordt voorbereid) en de problemen (o.m. uitwisseling van gegevens tussen verschillende computerfamilies, zeg maar de IBM-clan of een andere).

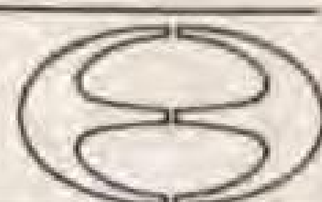
Enkele specialisten behandelen de Esperanto-woordenschat in hun eigen vakgebied: biologie (W.A. Brzezinski), geologie (Josef Kafka), wiskunde (Chr. Kiselman) en taalkunde (Akiko Nagata). Anderen kaarten nog na over het veel besproken voorstel van de *Akademio* over de landnamen in het Esperanto. Van de vele andere onderwerpen vermelden we er nog enkele in verband met woordenschat en grammatica: het onderscheid tussen *kalkuli* en *komputi*; het correcte gebruik van het achtervoegsel *-ec-*; een voorstel over de letter ĥ en een commentaar op enkele (nieuwe) woorden uit *PIV*.

Jammer dat de presentatie van dit werk – wellicht om de kostprijs ervan te drukken – veel te wensen overlaat.

R.R.

Akademiaj Studoj 1988-1990, R. Eichholz (red.), Bailieboro, Ontario, Canada. Prijs: 548 fr. bij FEL.

Kalender

In deze korte kalender vier belangrijke bijeenkomsten: van 1 tot 7 oktober 1990 in Spa, 42ste Congres der Spoorweg-esperantisten. Inlichtingen: L. De Sutter, Kersbeeklaan 90, 1190 Brussel, tel.: (02) 332 08 68.

Een respectabele traditie kent ook het Faulhaber-weekend, georganiseerd door de Nederlandse Bond der Arbeiders Esperantisten. Dit jaar heeft het plaats op 27 en 28 oktober in het natuurvriendenhuis „De Bosbeek", Bosbeekweg 19-21, Bennekom (tussen Utrecht en Arnhem). Op het programma staan lezingen door Pal Felsö (Hongarije), Jiři Proskovec (Tsjecho-Slovakije) en Mark Fettes (Groot-Brittannië). Verder zijn er: de Poolse dansgroep „Sarna", natuurwandelingen en Japans papiervouwen (origami). Kostprijs *f* 55,00 (*f* 10 korting bij inschrijving voor 1 okt.). Inlichtingen en inschrijvingen: Peter van Noorden, Dr. A. Schweitzerlaan 22, 1443 WT Purmerend. Inschrijving door aanbetaling van *f* 20 op giro 331133.

Het 13de FLEJA-weekend wordt vervangen door het BASF (Belga Aŭtuna SemajnFino) van 2 tot 4 november in het Natuurvriendenhuis te Godinne. Kostprijs van 1150 tot 1400 fr. afhankelijk van datum en leeftijd. Info en inschrijvingen: J.-C. Somer, Marnixlaan 105, 1900 Overijse. Thema: Ik en de anderen...

Een laatste happening die het vermelden waard is, is het Internationaal Congres over de Oorsprong en de Evolutie van de mens. Het betreft een archeologencongres dat plaats heeft in het Silexmuseum te Eben-Emael (Tour d'Eben-Ezer). Het belangrijke voor ons is dat Esperanto wordt gebruikt als één van de vier werktalen. Nadere inlichtingen: F. Bosmans, 21, route de Comblain, 4183 Xhoris.

Lokeren: Ook hier start in ieder geval in september of oktober een nieuwe cursus op vrijdagavond of zaterdagmiddag. Voor info: Petro De Smedt, tfl.: (052) 21 26 77.

Oostende: Op 21 september in Den Anklap, Leffingestraat 88, informatie-avond. Vanaf 5 oktober op dezelfde plaats wekelijks A-cursus om 19.00 uur; B-cursus om 20.20 uur. Prijs: 1000 fr. Van de C-cursus (voor gevorderden) worden plaats en datum later vastgesteld. Inlichtingen en inschrijving: D'Hulster, tlf.: (059) 80 06 95 of Wylleman, tlf.: (059) 50 27 08.

SEL: Nieuw dit jaar is de stoomcursus van de Esperanto-scouts. Hij is bedoeld voor scouts (vanaf ± 14 jaar). De lessen zijn gespreid over 4 zaterdagen (6-13-20 okt.; 10 nov.) telkens van 8.30 tot 12.00 uur. Inschrijvingen en inlichtingen bij: P. Vande Loock, tlf.: (091) 72 01 42.

Terneuzen: Esperantocursus op 24 avonden, start half september of begin oktober. Info: Jan den Toonder, Axelstraat 6, 4537 AJ Terneuzen. Tlf.: 01150-13333.

Afgelegen gebiedsdelen: Zelfs wie op afgelegen plaatsen woont, hoeft niet verstoken te blijven van de mogelijkheid om Esperanto te leren. Wanneer je aan geen van de bovenvermelde cursussen kan deelnemen maar toch Esperanto wil leren en een uurtje of zo per week kan vrijmaken, dan is er *Esperanto Programita*, de cursus voor zelfstudie, a.h.w. de Esperanto-leraar in de huiskamer. Het cursuspakket (leerboek, cassette en woordenboek) kost 1 495 fr. en is te verkrijgen bij de Vlaamse Esperantobond, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen. Ook telefonisch bestellen is mogelijk: (03) 234 34 00 of per telefax: (03) 233 54 33.

vervolg van p. 19

19.30 tot 22.00 uur. Handboek en kostprijs worden later vastgesteld en zijn afhankelijk van de leerlingen. Info: (011) 35 95 42.

Gent: Beginnerscursus *Esperanto* elke dinsdag vanaf 11 september 1990 van 18.30 tot 20.20 uur, in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1, 9000 Gent. De cursus is gratis op aanschaf van het cursusmateriaal na. Wie zich vooraf grondiger wil informeren kan naar de info-avond gaan op vrijdag 7 september om 20.00 uur, Huidevetterskaai 40, te Gent. Inlichtingen: tlf.: (091) 30 16 77.

Halle: Op donderdag 20 september om 19.30 uur, in de kleuterschool van Wolvendries, informatie-avond over geschiedenis, structuur en mogelijkheden van het Esperanto met aansluitend informatie en inschrijvingen voor de cursus die start op 27 september, zelfde plaats, telkens van 19.30 tot 21.30 uur. Prijs: 1 500 fr.

Hasselt: Herhalingscursus voor clubleden: start maandag 3 sept. van 19.30 tot 21.00 daarna *interparolado* tot 22.00 uur. Deze cursus loopt telkens op de 1ste maandag van de maand, behalve 8 april (dat is de tweede maandag). Donderdag 6 sept. infodag in het „Doppahuis", Ambachtschoolstraat, Hasselt, van 13.00 tot 17.00 uur. Daarna start van een cursus in 20 lessen op woensdag van 18.00 tot 20.00 uur en op donderdag van 10.00 tot 12.00 uur. Inlichtingen bij de hr Marcel Aerts, tlf. (011) 25 34 67.

In september start ook een cursus in de Provinciale School voor Talen. Lesgever: de heer Albert Claesen. Nadere inlichtingen: tlf.: (011) 32 36 03.

Houthalen: Op donderdag 4 oktober start een cursus van 20 lessen (einde op 14 maart 1991) in het Cultureel Centrum „De Drij Berlengs", Vredelaan, Houthalen (Centrum), telkens van 20.00 tot 22.00 uur. Lesgever: Jos Vandebergh, kostprijs 3000 fr., cursusmateriaal (*Esperanto programita*) inbegrepen. Info: tlf.: (011) 52 29 02.

Kortrijk: Wij gaan van start met drie cursussen: Cursus voor jongeren in het Sint-Jozefinstituut, elke vrijdag (vanaf 14 sept. tot eind juni) van 16.30 tot 18.00 uur; Cursus voor beginners in de Oude Dekenij (1ste les op do. 13 sept.), nadien elke vrijdag van 19.00 tot 21.00 uur, tot eind dec. 1990; Cursus voor 55plussers in het dienstencentrum „De Condé", wekelijks van 9.00 tot 11.00 uur maar de dag moet nog worden bepaald. We beginnen er eind oktober mee. Info: Jan Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk, tlf.: (056) 21 31 06.

Leiden: Informatie-avond over de nieuwe cursus: woensdag 5 september 1990 om 20.00 uur in het Centraal Faculteitsgebouw zaal 204, Cleveringaplaats 1. De cursus wordt op dezelfde plaats gegeven telkens op woensdagavond om 20.00 uur, eerste les op 12 september. De cursus loopt tot 12 december. Kostprijs *f* 125 waarin cursusmateriaal (*Saluton!*, cassette of CD en leesboek) inbegrepen. Leden en mensen die tijdens de cursus lid worden van NEJ of NEA genieten een korting van resp. *f* 10 en *f* 15. Nadere inlichtingen: tlf.: (070) 355 66 77 of (071) 13 05 21.

Leuven: Hier worden twee cursussen opgezet: een spoedcursus op zaterdag 27 en zondag 28 oktober 1990 van 9.00 tot 17.00 uur in het Cultureel Centrum, *Romaanse Poort*, Brusselsestraat 63, nabij het ziekenhuis. Deze cursus is bedoeld voor beginners met enige taalachtergrond: prijs 1 500 fr.
De tweede cursus is een wekelijkse avondcursus en wordt gegeven op hetzelfde adres, op woensdagavond van 19.30 tot 21.30 uur. Eerste les (info-avond) valt op 24 oktober 1990, de lessen zelf starten op 31 oktober en lopen tot einde maart. Prijs: 1 500 fr.
Vooraf inschrijven is voor de spoedcursus verplicht, voor de avondcursus gewenst en kan gebeuren door storting op rekening: 734-3331944-03 van *Esperanto 2000 vzw*. Vermeld duidelijk voor welke cursus de inschrijving is bedoeld!

Limburg: Verenigingen en groepen van minstens 10 personen die een Esperantocursus willen organiseren, kunnen op ons een beroep doen om een Esperanto-lesgever te contacteren. Info: Jos Vandebergh, tlf.: (011) 52 29 02.

vervolg van p. 20
vervolg op p. 18

Cursussen

Naar jaarlijkse gewoonte vind je hier een lijst met plaatsen waar in de loop van de volgende maand een Esperanto-cursus van start gaat.

Aalst: In oktober start indien er voldoende belangstelling is een cursus voor beginners of gevorderden in het Sint-Maartensinstituut, Dendermondse steenweg. Inlichtingen: Hugo Dossche, tlf.: (053) 70 17 89 of Hilde Wauters.

Antwerpen: In het stedelijk avondonderwijs wordt een driejarige Esperantocursus gegeven. Lesgevers zijn Alex Humet, André Staes en Chris Declerck. De lessen worden gegeven op dinsdag en donderdag, telkens van 18.30 tot 21.00 uur. Omdat dit de enige cursus is waaraan een officieel diploma verbonden is, heeft hij wat extra steun nodig. Studenten die elders een beginnerscursus gevolgd hebben, kunnen hier het tweede of derde jaar als gevorderden volgen. Aanvang 4 september, inschrijvingen vanaf 3 september; het inschrijvingsgeld bedraagt 2400 fr., werklozen en studenten genieten vrijstelling.
Op aanvraag kunnen in het *Esperantohuis* ook STOOMCURSUSSEN worden gegeven. Het zijn intensieve weekend-cursussen die een volledig overzicht geven van de Esperanto-grammatica. Ze zijn vooral bedoeld voor mensen met enige taalachtergrond. Deze cursus wordt ingericht voor groepjes vanaf minstens vijf personen en kan eventueel ook elders worden gegeven.
Eveneens in het Esperantohuis start half november een snelcursus (15 weken) voor beginners en gevorderden o.l.v. Iwona Koçieba. De cursus kost 3000 fr. Nadere informatie wordt later meegedeeld.

Beringen: Op 5 okt. info-dag over Esperanto in het „Molenhof", Geiteling 13, Beringen. Daarna start cursus in 20 lessen op woensdag van 12.30 tot 14.00 uur, uitsluitend voor leerlingen van het college; op vrijdagavond van 19.00 tot 21.00 uur voor iedereen. Beide cursussen worden gegeven op bovenvermeld adres. Nadere inlichtingen bij de lesgever, G. Rombaut, Zandhoefstraat 156, 3583 Paal, tlf. (011) 42 80 20.

Brugge: Op zaterdag 8 september om 10.00 in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27, informatie en inschrijving voor een Esperantocursus in 20 lessen. Inlichtingen: tlf. (050) 34 30 61 of 35 49 35.

Brussel: De Brusselse club organiseert een cursus in drie niveau's aan de Kortenberglaan 66, telkens op woensdag van 18.15 tot 20.00 uur en dit vanaf 5 september. Inlichtingen: Emile Van Damme, tlf.: (02) 569 17 83.
Verder start er een cursus in de RTBF die openstaat voor iedereen. De datum wordt later vastgesteld. Inlichtingen: Marc Demonty, tlf.: (02) 569 31 33.
Ook de ULB heeft weer zijn beginnerscursus. Die start in november. Inlichtingen: Hélène Falk, tlf.: (02) 358 42 14.
Eveneens te Brussel geeft de Vereniging voor Spoorwegesperantisten cursus, in drie niveau's (beginners, praktijk, gevorderden). De lessen gebeuren om de veertien dagen, op zaterdag van 10.00 tot 12.00 uur. Ze starten op 27 oktober, het einde is voorzien op 6 april. Plaats: Algemene Directie van de NMBS – ingang Onderwijsstraat 159, 1070 Brussel (op 150 m van het Zuidstation). De cursus is gratis, lidgeld 250 fr. Nadere inlichtingen: tlf.: (02) 332 08 68.

Den Haag: Informatievergadering over de nieuwe cursus op woensdag 12 september om 20.00 uur, in het Esperanto-Centrum, Riouwstraat 172, Den Haag. De lessen zelf (een serie van 25) worden gegeven in Gymnasium Haganum, Laan van Meerdervoort 57, op woensdagavond om 20.00 uur. Eerste les: 19 september 1990. Kostprijs *f* 95 waarin het cursusmateriaal, *Saluton!* plus aanvullend materiaal, is inbegrepen. Nadere info: tlf.: (070) 355 66 77 of 386 66 53.

Genk: Esperantocursus start in oktober in het Cultureel Centrum van Genk o.l.v. M. Habex. Algemene informatiedag op 2 oktober. De lessen hebben plaats telkens op de 1ste en 3de dinsdag van de maand van

vervolg op p. 19